

Om almindelig Forberedelsesexamen.

Af

Skolebestyrer, Dr. H. L. Møller.

Den nugældende Anordning om almindelig Forberedelsesexamen har i de 13 Aar, den har været i Kraft, kunnet glæde sig ved en næsten udelt Anerkendelse fra alle Skolemænds Side. Medens saa mange andre Examensordninger her til Lands ere Genstand for hyppig og skarp Kritik, baade fra deres Side, som skulle tage eller have taget de paa-gældende Examinere, og fra deres, som forberede Ungdommen til at tage dem, er det anderledes med den kgl. Anordning af 30. Avg. 1881. Om den bruges der ofte endog paafaldende stærke Udtryk for den Ros, man tilkender den, og for den Tryghed, hvormed man arbejder under den. Den almindelige Forberedelsesexamen „er en af de bedst indrettede Examinere, vi nogen Sinde have haft“; dens Fordringer i Dansk „ere valgte med et ligefremt genialt Blik“.

Saaledes kunde der bindes en hel lille Krans af Lovtaler, der ere holdte til denne Examens Ære af Skolemændenes utilfredse Slægt, og man kan f. Ex. gennemgaa hele Rækken af „Vor Ungdoms“ Aar-gange, siden Anordningen udkom, uden at finde et

eneste virkelig Angreb paa Helheden i den Undervisningsplan for Realskolerne, som er bygget paa Fordringerne til alm. Forberedelsesexamen. End ikke Fordringerne i de enkelte Fag kritiseres synderlig stærkt; og kommer der engang imellem en lille kritisk Bemærkning, ledsages den ofte af Undskyldninger for, at man overhovedet tillader sig Angreb paa en i øvrigt saa fortræffelig Ordning.

Det eneste Fag, der ikke faar denne blide Medfart hos alle, er Matematikken, særlig de skriftlige Examensopgaver heri. Næsten hvert Aar kan man i de Maaneder, da alm. Forberedelsesexamen holdes, i Dagbladene læse forbitrede Angreb paa de Opgaver i Matematik og Regning, der netop da ere givne ved den skriftlige Prøve. Snart er det en krænket Fader, snart en vred Dimissor, der giver sin Harme Luft; den tredje Part, de formentlig forurettede Dimitterende, faar jo af gode Grunde sjældent Lejlighed til at fremføre offentlige Klager. — Ankerne over de skriftlige Opgaver i Matematik og Regning gaa ikke alene ud paa, at disse Opgaver ere for svære for de Examinander, der skulle løse dem, men det tilføjes, hvad der jo i og for sig er en rigtig Konsekvens heraf, at Arbejdet for Eleverne, især det sidste Aar inden Examen, bliver uoverkommeligt, naar der skal besvares saa mange og saa svære skriftlige Hjemmeopgaver, som nødvendigvis maa til for at skaffe Eleverne den til Examen fornødne Sikkerhed i Opgaverregning.

Disse Klager ere efterhaanden blevne saa talrige og lydelige, at man ovenfra har fundet det rettest at tage et vist Hensyn til dem. Ved et ministerielt

Cirkulære er det i dette Foraar blevet indskærpet Realskolernes Matematiklærere at iagttage en vis Begrænsning med Hensyn til Mængden af de Hjemmeopgaver, der gives Eleverne i Aarets Løb; der nævnes et vist Tal (120), som ikke bør overskrides. Om egentlig et saadant Paalæg vil frugte det allermindste, naar der ikke samtidig sker et bestemt Afslag i selve Examensopgavernes Indhold, turde være meget tvivlsomt; den rent kvantitative Bestemmelse: c. 120 Hjemmeopgaver i et Aar betyder næppe meget ved Siden ad de kvalitative Forskelle, der kunne være mellem de enkelte Opgaver. Hvis en Matematiklærer skulde anse det fornødent for et forsvarligt Udbytte af sin Undervisning, vilde det være ham den letteste Sag af Verden at give 120 Opgaver af det Indhold, at Løsningen af dem maatte repræsentere det samme Arbejde, som Løsningen af 2—300 lettere.

Denne Indvending er allerede tilstrækkelig begrundet fra Faglæreres Side, saa jeg ikke skal dvæle videre herved. Den ministerielle Bestemmelse vil derfor næppe gøre den Gavn, der er tilsigtet med den.

Skulde altsaa Klagerne over Matematikken i Realskolerne vedblive, turde Enden maaske blive, at dette Fag kom til at lide en højst følelig Indskrænkning for disse Skolers Vedkommende. En saadan Løsning vilde paa een Maade være til Lettelse for alle Parter, hvad der unægtelig er en Anbefaling for den: til Lettelse for Elever og Faglærere, for Skolebestyrere og Forældre — for Undervisningsinspektionen og det høje Ministerium selv. Thi disse Myndigheder vilde efter en saadan Reform sikkert kunne hengive

sig til fuldkommen Tryghed for den paa denne Maade beskaarne Forberedelsesexamen: de smaa Skaar, der nu ere i den almindelige Tilfredshed med denne, vilde heles, og Anerkendelsen maaske blive fuldtud enstemmig.

Da det eneste Krav om Reformer i Realskoleundervisningen, som for Tiden træder tydelig frem, saaledes gaar ud paa at indskrænke Matematikundervisningens Indhold og Omfang, er det vistnok paa Tide at nedlægge Indsigelse mod en saadan Bestræbelse for alle dem, der anerkende Matematikkens store og uforlignelige Betydning som almindeligt Dannelsesmiddel, netop især i Realskolen, hvor dette Fag under den nugældende Ordning saa at sige er ene om at bære hele den formelle, tankedannende og tankeopdragende Side af Skoleundervisningen. Særlig forekommer der mig at være al Grund for Almenheden til at være paa sin Post over for denne Tendens. Thi hvilke Behageligheder der end ellers herved maatte skaffes de i Sagen nærmest interesserede Parter, er den Ting fremfor alt sikker: Enhver Indskrænkning i Matematikkens Stilling vil sænke Niveauet for den Ungdom, der udgaar af Skolerne med almindelig Forberedelsesexamen, og som danner Hovedbestanddelen i den Tilgang af personlige Kræfter, hvorved hele det praktiske Forretningsliv her hjemme rekruteres. Og hvad end Forretningsverdenen hos os mener om det Udbytte, den Realskoleundervisning, der har almindelig Forberedelsesexamen til Maal, giver for det praktiske Liv, er det uden for al Tvivl, at dens Ønsker allermindst gaa ud paa dette: at Niveauet bliver sænket.

Den Tankegang, der ligger til Grund for min Betragtning af Matematikkens Stilling i Realskolen og af dens Betydning for Realskoleelevernes Dygtiggørelse til at gøre Fyldest i det praktiske Liv, har jeg fremsat og begrundet i det Foredrag, hvormed jeg i Nationaløkonomisk Forenings Møde d. 25. Jan. i Aar indledede en Diskussion om Skoleundervisningen i Forhold til det praktiske Liv.*) Til dette skal jeg derfor i det hele henvise, idet jeg her kun fremhæver, hvad der for mig er Hovedsagen i hele Spørgsmaalet om Forholdet mellem Skoleundervisningens Udbytte og det praktiske Livs Krav: Det Livet væsentlig kræver af den Ungdom, som forlader Skolen, er ikke saa meget Viden som Kunnen. En Hukommelse, der er fyldt med alle de Kundskaber, som en Elev maa sidde inde med for at faa det højeste Pointstal, der kan naas ved alm. Forberedelsesexamen, er i Livet ikke nær saa meget værd som den Sum af Evner, der gennem en rettelig ledet Skoleopdragelse kunne og skulle staa i smuk og frodig Udvikling hos en flink Dreng, naar han fra Skolen træder ud i Livet: Evnen til at læse og tænke, saaledes at man af den Bog, man har for sig, faar alt det ud, som staar i den, hverken mere eller mindre, og allermindst noget splittergalt. Evnen til at høre og forstaa en Besked, ikke alene saaledes, at man kan gengive Ordenes rent ydre Sammenhæng, men saa at man er i Stand til at handle derefter, hurtigt og sikkert, helst ogsaa saaledes, at man „forstaar halvkvædet Vise“. Evnen

*) Trykt i Natøk. Tidssk. 1894 S. 75—99.

til at udtrykke sig, mundtligt og skriftligt, kort og fyndigt, klart og korrekt. Evnen til at se og beskrive \circ : ved Beskuelsen af enhver Ting at iagttage med Forstand, at skelne mellem stort og smaat, væsentligt og uvæsentligt, Aarsag og Virkning og i Skildringen med fuld Nøjagtighed at gengive alt, hvad man har iagttaget, og netop saaledes, som man har iagttaget det. — Summen af disse forskellige Evner udgør i den unge Personlighed, hos hvem de ere samlede, en Kunnen, en Skat af langt større Værdi for Personligheden end en hvilken som helst Viden om \circ : Erindren af de jordiske Ting. Og en saaledes udrustet Yngling, der tillige har den rent praktiske Færdighed i at regne sikkert og hurtigt, skrive tydeligt og smukt og har faaet en udviklet Sans for Orden i alle de Ting, han faar at varetage, han vil være ganske anderledes brugbar i de fleste Livsforhold end den, der har maattet sætte al sin Kraft ind paa at erhverve en Sum af Viden, den omfatte saa for Resten de værdifuldeste Ting, der gives paa Jorden.

Nu er det sikkert nok, at Skoleundervisningen her hjemme i lang Tid overvejende har arbejdet paa at skaffe Eleverne den størst mulige Viden inden for det Omraade, der begrænses ved de respektive Examensordninger; og det, der prøves i ved de forskellige Examinere, er i de fleste Fag ene og alene et vist Hukommelsesstof. At læse til Examen betyder i vort Sprog det samme som at fylde sin Hukommelse til den øverste Rand. — Og Ulykken er saa, at det ikke er muligt i de forskellige Reformbevægelser inden for Skoleverdenen at spore nogen

samlet, kraftig Strømning, der kunde føre bort fra denne ensidige Udvikling. Ikke saaledes, at den rette Erkendelse ikke mange Steder skulde være vaagen i Lærerstanden; tværtimod kan man vel faa de fleste til i al Almindelighed at indrømme Sandheden af den ovenfor fremførte Tankegang; og den ypperste Forkæmper her hjemme for den formelle Skoledannelses Ret, Professor Kroman, applauderes jo altid livligt efter sine Foredrag paa Skolemøderne. Men Skridtet fra den rette Erkendelse til den tilsvarende Handlemaade, som jo i de fleste Livsforhold er svært nok, synes hos den danske Lærerstand at møde uoverstigelige Hindringer i dette Stykke. Hvad der med god Vilje af Enkeltmand udrettes hist og her for at styrke denne Hovedside af Skoleopdragelsen, forslaar intet over for den Kendsgerning, at alle Undervisningsplaner og Examensordninger her hjemme med uforandret Haardnakkethed tvinge Flertallet af de højere Skolers Lærere til i overvejende Grad at gøre deres Undervisning til et Hukommelsesarbejde for Eleverne.

Saaere mange Lærere finde sig desuden — ogsaa trods bedre Erkendelse — med paafaldende Villighed i denne Tvang, saa at de intet alvorligt ville gøre for at faa den fjernet. Thi den Undervisning, der væsentlig gaar ud paa Kundskabsmeddelelse, er i mange Maader lettere og mageligere end den, der skal tjene den formelle Side af Opdragelsen. De fleste Lærere ved de højere Skoler i Danmark have ingen teoretisk Uddannelse i Pædagogik, forinden de tiltræde deres Lærergerning. De komme lettest i Gang ved at følge de gamle Traditioner i Skolen;

de mærke snart, at Eleverne helst ville have det paa den gamle Maade, at de ere langt lettere at tumle, naar man kun stiller Fordringer til deres Indbildningskraft og deres Hukommelse, end naar man tillige vil lægge Beslag paa deres Iagttagelses-evne og Dømmekraft: der er netop intet, de fleste Elever have saa meget imod som danske Stile og matematiske Opgaver. De erfare endelig efterhaanden, at en Reform af Undervisningen næsten for hvert enkelt Fags Vedkommende vil komme i Strid med Examensfordringerne, eller at den i hvert Fald slet ikke bliver honoreret ved Examensbordet. Og hvorfor da gøre sig saa megen Ulejlighed med den hele Reform?

Er der saaledes liden Grund til at vente, at en stærk og samlet Agitation i nogen nær Fremtid skulde frembringe en Reaktion i Skoleundervisningen her hjemme til Fordel for den formelle Aandsdannelse paa Bekostning af de realistiske og „morsomme“ Fag, har der dog hidtil været Grund til at glæde sig over det Hensyn, som Anordningen om alm. Forberedelsesexamen netop har taget til denne Side af Opdragelsen ved at stille Modersmaalet og Matematikken i Spidsen af Realskolernes Undervisningsplan. Thi er det end saa, at Undervisningen i hvert eneste Skolefag kan drives paa en saadan Maade, at Hovedvægten netop lægges paa at danne Elevernes Evner (ikke Hukommelsen alene), saa gælder det om Dansken og Matematikken, at her kan en fornuftig Undervisning slet ikke foregaa, uden at Hovedfordringen fra Lærernes Side netop maa stilles til Elevernes Opfattelsesevne og Dømmekraft, saa at

disse Evner høste det væsentligste Udbytte af de to Fag. Moderismaalet og Matematikken fortjene derfor den Hædersplads, de nu have i Realskolen, og det vilde være en ubodelig Skade, om noget af disse Fag blev stødt bort fra sin fremragende Stilling.

Dansken behøver nu ikke at frygte for noget Angreb; dens Stilling erkendes af alle for at være ukrænkelig. Dette Fag indeholder saa meget konkret Stof; Literaturgennemgangen henvender sig i høj Grad ogsaa til Elevernes Fantasi og æstetiske Følelse, har saa meget „morsomt“ ved sig, at Eleverne af den Grund finde sig i at tage de danske Stile med som et nødvendigt Onde. Mundtlig Dansk bliver et fortræffeligt „Støttefag“ ved Examen, til Glæde for alle de i Examens Udfald interesserede Parter. De danske Stile, der just ikke altid glimre hverken fra Formens eller Indholdets Side, bedømmes efter gammel Tradition med jævn Mildhed, og saaledes slipper man ogsaa over dem. — Men Matematikken er værre stillet; den savner hele den konkrete Side af Danskundervisningens Indhold; man kan ikke hjælpe sig igennem en Lektie i dette Fag alene ved at læse paa den, saalænge til man husker den udenad; man kan ikke løse en geometrisk Opgave alene ved Hjælp af en livlig Fantasi. Særlig Opgaverne blive til Fortvivlelse; det, som i Virkeligheden i pædagogisk Forstand er det fortræffelige ved Opgaveregning: at man ikke kan tænke eller regne det allermindste fejl, uden at Fejlen viser sig i Resultatet, saa at den bagefter kan opdages og kontrolleres: det er den usigelige Ærgrelse for saa mange Skoledrenge. Hellere læse med Flid paa

alle sine andre Lektier og saa ved et passende Antal ug'er for disse opveje et slet i matematiske Opgaver, end ofre en urimelig Tid og Kraft paa saadanne Opgaver, hvor en eneste Fejlslutning i et ubevogtet Øjeblik kan ødelægge Resultatet af saa megen Anstrengelse.

Matematikken udnævnes altsaa til at være det sværeste Fag; for en tarvelig Elev er der ingen hæderligere Undskyldning, end at det var Matematik, han gik i Stykker i ved Examen, eller at det var det Fag, som hindrede ham i at naa frem til det grønne Bord. „Det gør jo heldigvis ikke saa meget, thi det faar han jo ingen Brug for i Livet“. Mangfoldige Drengene forlade Realskolen i Utide og uden afsluttende Prøve ene og alene for Matematikkens Skyld; den er den store Anstødssten. Den Sum af Uvilje og Fortvivlelse, der efterhaanden har summet sig op mod dette ulykkelige Fag hos det i disse Sager interesserede Publikum, er ikke ringe; derfor kan ethvert Angreb paa dets privilegerede Stilling være sikker paa at finde et hundredfoldigt Ekko i den almindelige Mening.

Saa vanskeligt det som en Følge af disse Forhold rimeligvis vil være at finde Øre i større og indflydelsesrige Kredse, naar jeg gør mig til Talsmand for det angrebne Fags Bevarelse i Skoleplanen i ubeskaaret Omfang, vil jeg dog forsøge derpaa, i Henhold til den pædagogiske Grundanskuelse, som jeg ovenfor har vedkendt mig. Det er altid lettere at kæmpe for at bevare det, man har, end for at vinde tilbage, hvad der allerede er tabt; ere først Indrømmelserne i Mate-

matikkens Stilling gjorde, er Udsigten til Oprejsning for Faget sikkert fjern. Et Indlæg til dets Forsvar nu kommer vel sent, men dog ikke for silde.

Jeg vil begynde med den Indrømmelse, at det paa en Maade er sværere at tage almindelig Forberedelsesexamen, end det burde være, og at der saaledes kan være nogen Grund til at føre Klage over, at mange Dreng og Piger bestaa den med et daarligere Udfald, end vedkommendes Evner og Flid kunde give Grund til at vente. Jeg indvender altsaa intet imod, at Publikum trods den megen Tale om denne Examens fortræffelige Indretning aligevel nærer en vis ubestemt Mistillid til denne Fortræffelighed. Det er ogsaa let forstaaeligt, at den almindelige Mistanke henledes paa Matematikken, da det gerne er i dette Fag, at Synderne falde, og da man strax vil faa Medhold hos de allerfleste Dreng og Piger, naar man altsaa giver det Skylden. Og dog turde det være sikkert nok, at den gældende Ordning netop har sin svage Side et helt andet Sted, og at naar kun denne svage Side findes og udbedres, vil Virkningen strax vise sig ogsaa til Held for Matematikken og dens unge, mismodige Dyrkere.

Realskolernes Undervisningsplan er visselig ingenlunde for svær i den Forstand, at det Stof, der kræves gennemgaaet i de sædvanlige fire Realklasser, i noget eneste Fag skulde være for omfattende eller for vanskeligt. Tværtimod skal det indrømmes, at Omfanget af de almindelige, autoriserede Lærebøger næsten overalt er passende for,

hvad der kan bydes Elever i Alderen 12—16 Aar. For saa vidt kan der paa det givne Grundlag meget godt bygges en i alle Maader solid og fyldig Undervisning. De enkelte Forslag, der ere fremkomne om at give et eller andet Fag en mindre Udvidelse, eller om at indføre ny Fag, f. Ex. Sundhedslære, have ingen synderlig Tilslutning vundet, lige saa lidt som der kan paavises nogen udtalt Trang til Stoffets Begrænsning i nogen væsentlig Retning. Ikke engang for de matematiske Lærebøgers Vedkommende er der noget udpræget Ønske om Beskæring: det er Opgaverne, man her har Kig paa.

Nej, Vanskeligheden ligger efter mit Skøn i Fordringerne til selve den afsluttende Prøve: den alm. Forberedelsesexamen. Grundfejlen bestaar i, at ved denne Prøve skal opgives alt Lærestoffet fra de fire forudgaaende Klasser, alene med Undtagelse af Religion og det sproglige Øvelsesstof i de laveste to Klasser. Alt, hvad der i Realklasserne er læst af Historie, Geografi, Naturhistorie, Matematik, Naturlære, kan kræves afleveret ved Examenbordet, desuden for Danskens og de fremmede Sprogs Vedkommende et større Lærestof, som dog gennemgaaes alene i de to sidste Aar inden Examen. Der er her en væsentlig Forskel mellem Studenterexamen og Præliminærexamen; den første er delt i to Dele: med første Del afsluttes adskillige Fag fuldstændig; til anden Del opgives alene det Stof, som er gennemgaaet i de to sidste Skoleaar, der ligge mellem første og anden Del. Ingen tænker vistnok paa at vige fra denne Ordning af Examen artium, der frembyder ubestridelige Fordele, om den

end i visse Maader volder Besvær, f. Ex. ved den dobbelte Kontrol af Skolerne, som derved bliver nødvendig. Man har her erkendt det formaalstjenlige i at dele Skolens Lærestof saaledes, at det ikke bliver nødvendigt at ophobe alle sex Aars Hukommelsesarbejde til allersidst, alene for at Examinanden skal kunne holde sammen paa det i de 14 Dage, Studentereksamen varer. — Derimod have næppe ret mange tænkt sig, at Realskolernes Elever kunne have akkurat det samme Krav paa Hensyn-tagen til, hvad der med Rimelighed kan fordres af deres Hukommelse ved den afsluttende Prøve.

Hvad der kan siges til Fordel for den nugældende Ordning, hvorefter alt det i Skolen gennemgaaede Stof i de fortællende Fag og i Matematik bliver at opgive til Afgangsexamen og desuden i Dansk og fremmede Sprog saa stort et Pensum, at det kræver hele Tiden i de to sidste Skoleaar, indskrænker sig til en almindelig Betragtning om det gavnlige i at lade Eleverne afslutte med en Oversigt over alt det læste, hvorved de skulle faa bedre Syn paa Helheden og Sammenhængen i Stoffet. Uden helt at miskende det berettigede i denne Betragtning kan man dog sikkert paastaa, at den pædagogiske Vinding, der skulde opnaas ved denne Ordning, rigelig opvejes ved hele den Skævhed, som kommer ind i Skolearbejdet ved den ensidige Betonning af Examenskravet: alt skal ikke alene anskues og forstaas, men frem for alt huskes; der rinder næsten ikke en Time, uden at Læreren med en vis Ret vil kunne sige ved dens Begyndelse og gentage ved dens Slutning: Husk nu paa, at alt dette

kommer igen ved den sidste Examen; det hører med til, hvad der da skal kunnes.

Jeg antager, at man uden store Vanskeligheder vil kunne faa enhver til at veje disse Hensyn mod hinanden: Hensynet til den sidste Sammenarbejden af alt det læste Stof med det derved formentlig vundne Syn for Helhed og Sammenhæng deri — og Hensynet til den rette Fordeling af Skolearbejdet paa Elev-ernes forskellige Aandsevner og den derved vundne alsidige og harmoniske Udvikling af dem. Og de fleste ville da indrømme, at det sidste bør have Forrangen for det første, og at man især med Børn i 15—16 Aars Alderen ikke skal vente sig ret meget af Forsøg paa en saadan Sammenarbejden i Hovedsummer af vidtløftige Pensa. — Men formodentlig vilde det vise sig, at den saaledes vundne Erkendelse alene alligevel vilde være utilstrækkelig til at fremkalde en Forandring i de bestaaende Forhold.

Sagen er, at hele denne Betragtning om den sidste Sammenarbejdens pædagogiske Værd slet ikke har været det bestemmende ved Fastsættelsen af Fordringerne til den afsluttende Examen. Den fremføres jævnlig, fordi man føler Nødvendigheden af et rent pædagogisk Forsvar for det bestaaende; men de virkelige Motiver maa søges anden Steds, enten saa Anordningens Ophavsmænd have villet gøre sig dette mere eller mindre klart. Den sande Mening med det bestaaende er: at alm. Forberedelsesexamen — lige saa vel som de andre Skoleexaminer her til Lands — skal tjene to Formaal, der vel ikke ere absolut uforenelige med hinanden, men dog burde holdes ganske bestemt adskilte: Det ene Formaal

er det naturlige og ligefremme: at prøve Examinandernes Duelighed; det andet er det: at føre Kontrol med Skolernes Tilstand og Beskaffenheden af Lærernes Arbejde. Dette sidste Formaal fremtræder rigtignok kun som et indirekte, men det har sikkerlig øvet en afgørende Indflydelse paa Fastsættelsen af Examensfordringerne. Disse ere afpassede saaledes, at den fornødne Kontrol med Skolen saa godt som udelukkende skal kunne bestrides gennem det beskikkede Examenstilsyn.

Det er jo saaledes, at hvad der uden for Examenskontrollen findes af virksomt Tilsyn baade med de lærde Skoler og med Realskolerne, indskrænker sig til, at et Par enkelte Mænd med Aars Mellemrum aflægge en enkelt Dags Besøg ved hver Skole og paahøre Undervisningen hos et Par enkelte Lærere i nogle enkelte Fag. — Det er som Regel kun Formaliteter, et saadant Besøg medfører, al virkelig Kontrol øves gennem det vidtløftige Examensapparat. Intet Under for saa vidt, at man har indrettet sig saaledes; thi for de tilsynshavende kan det ikke tænkes mere bekvemt. Examenskontrollen skal alligevel til; ved at forbinde Skolekontrollen med den undgaar man at sætte et nyt Apparat i Bevægelse, slaar to Fluer med eet Smæk. — At der endelig ved Examensbordet er en særdeles god Lejlighed til at bedømme Beskaffenheden af den enkelte Skole og dens Lærerpersonales Dygtighed, skal ingenlunde benægtes; — naar det kun iagttages, at man ikke der for sin egen Bekvemmeligheds Skyld indretter Examen saaledes, at Fordringerne til Examinanderne for en stor Del be-

stemmes af et Hensyn, som i Virkeligheden er Examinanderne uvedkommende, og som gør, at man kræver andet og mere af disse, end hvad man vilde kræve, var det alene deres Duelighed, det gjaldt om at prøve. Lader det sig godtgøre, at væsentlige Afsnit i Examensfordringerne kun staa der for at kunne gøre Gavn ved Kontrollen med Skolen, uden at være af Betydning for Prøvelsen af Elevernes Kundskaber og Modenhed, saa ere to Formaal blevne sammenbandede paa en uforsvarlig Maade, og saa sker der en Uret mod Examinanderne, som man skulde se snarest at fjerne.

En uhildet Undersøgelse af Fordringerne til alm. Forberedelsesexamen skal nu sikkert føre til det Resultat, at de to Formaal, som søges opnaaede gennem Examensordningen, ere sammenbandede paa en saadan Maade, at Examinanderne virkelig underkastes Prøver, som ere uden nogen som helst anden Betydning for Bedømmelsen af dem end den ene: at de faa Lejlighed her til at vise, hvor stærkt de have kunnet anspænde deres Hukommelse, hvorimod de kunde være meget nyttige, hvor det alene gjaldt om at undersøge, hvorledes Lærerne have skilt sig fra Opfyldelsen af deres Pligter.

Lad os for det første se paa, hvad der kræves opgivet i de fremmede Sprog:

Engelsk: Der opgives læst saa meget, som svarer til mindst 300 Sider af Tauchnitzerudgaven af sunbeam stories, hvoraf omtrent $\frac{1}{6}$ Poesi. Der prøves heri og desuden oversættes et ikke læst prosaisk Stykke.

Tysk: Af to eller flere Forfattere saa meget,

som svarer til mindst 250 Oktavsider, hvoraf omtrent $\frac{1}{6}$ Poesi. Ogsaa her oversættes endvidere et ikke læst prosaisk Stykke.

Fransk: Saa meget, som svarer til 250 Sider i Michel Levy Frères Udgave af Bibliothèque contemporaine. — Prøve i et ikke læst Stykke som i de to andre Sprog.*)

Hvad der saaledes skal opgives som læst, er den vigtigste Genstand for Arbejdet i Sprogene i de to sidste Klasser inden Examen.

Den daglige Erfaring i alle Skoler viser, at dette ikke er andet og mere, end hvad der fuldtud kan naas i de to sidste Skoleaar. Men det er ubegribeligt, hvad Betydning det skal kunne have for Bedømmelsen af Examinandernes Færdighed i Tysk, Engelsk eller Fransk, at de ved Examen prøves i det læste Stof ved Siden ad den extemporale Prøve. Fornuftigvis er det denne sidste Form for Prøven: Oversættelse paa staaende Fod af en ikke læst Text i det fremmede Sprog, som yder den eneste brugbare Garanti for, at Eleven har naaet, hvad han skulde naa: Forstaaelse af enhver moderne prosaisk Text, som ikke frembyder særlige Vanskeligheder. Kunne Elever til 16 Aars Alderen ikke bringes saa vidt, at de kunne bestaa en Prøve i de fremmede Sprog af denne Natur, da bliver det en meget haard Anklage mod hele den Undervisning, der ikke engang har kunnet give det Udbytte.

*) Der er gjort de examensberettigede Skoler den Indrømmelse, at deres Elever til Examen kun behøve at opgive Halvdelen af de læste Pensa.

Men enhver nogenlunde erfaren Lærer veed, at man uden Vanskelighed meget godt kan naa saa vidt med normale Elever, at de kunne aflægge Prøven i den ikke læste Text alene. Hvad mere man da bilder sig ind at faa at vide om Examinanderne ved ogsaa at lade dem repetere en Oversættelse af et læst Stof, er ikke godt at forstaa. Ja, hvis det, der læstes, var valgt med fremtrædende Hensyn til Indholdet, saaledes som de latinske og græske Forfattere ved Studentereksamen, saa var der endda Mening deri. Dette er imidlertid i hvert Fald for Prosaens Vedkommende aldrig Tilfældet i Realundervisningen; her kunde kun det ringe Pensum af Poesi komme i Betragtning. — Den Betydning, som Opgivelse af den læste Text har for Examinanden, er som Regel alene den, at han ved Bedømmelsen af sin Præstation derigennem kan faa en værdifuld Støtte, som han imidlertid slet ikke bør have. Det er en smal Sag selv for en middelmaadig Elev at lære en Oversættelse saaledes, at han med den fremmede Text for Øje kan aflevere den fuldstændig korrekt, samtidig med, at hans Færdighed i at klare sig gennem en ikke læst Text viser sig at være minimal. Det er overordentligt lidt, man kan slutte fra en saadan forud lært Oversættelse til Examinandens virkelige Kundskaber. — Derimod kan Prøven i den læste Text være et meget passende Middel til at godtgøre, at det Stof, som det nu een Gang skønnes fornødent at gennemgaa i den daglige Undervisning, er blevet behandlet af Lærere og Elever med ligelig, ensartet Omhu helt igennem. Men hvorfor skal denne Kon-

trol henlægges til Examensbordet? og hvorfor skal Hensynet til den i væsentlig Grad beherske Examensforberedelsen, paalægge Eleverne en ellers i alle Maader overflødig Repetition og oven i Købet bidrage til at forvanske Examensresultaterne ved at lade en aldeles værdiløs Præstation faa Indflydelse paa Bedømmelsen?

De fleste Elever ville naturligvis helst beholde Prøven i den læste Text, da den yder dem en ikke ringe Støtte ved det grønne Bord; de fleste Lærere kanhænde ligesaa. Man hører i hvert Fald Lærere ræsonnere saaledes: Naar vi ikke i det daglige Arbejde kunne henvise til, at Regnskabets Dag kommer, da hvert eneste Stykke af Arbejdet kan blive prøvet og eftersat af de strenge Dommere, saa have vi ikke den fornødne Klemme paa vore Elever, saa faa vi dem ikke saa let til at fyldestgøre de daglige Fordringer. Denne Tankegang er ikke helt uberettiget, men angaar dog nærmest et rent disciplinært Skoleforhold, som Lærerne virkelig maa se at klare paa anden Maade end ved Examensbussemanden, naar der ellers foreligger gyldige Grunde til at faa Tingen ændret. Selv ved at miste denne „Klemme“ vilde saadanne Lærere dog ikke blive værre stillede end Matematik- og Dansklærerne henholdsvis med Opgaver og Stile, der jo heller ikke ligefrem gaa igen ved Examensbordet. — Desuden har man de aarlige Opryknings-examiner; der er Lejlighed til at kræve Regnskab for Flidens og Opmærksomhedens Stadighed i Aarets Løb. Men lad for Sprogenes Vedkommende, hvor det uden Vanskelighed kan ordnes saaledes, den

afsluttende Prøve blive en ren Modenheds- og Færdighedsprøve uden Tilsætning af en mekanisk Hukommelsespræstation.

I Historie, Geografi, Naturhistorie og Naturlære kræves ved alm. Forberedelsesexamen i hvert Fag en fuldstændig Oversigt over hele det gennemgaaede Stof. Denne Fordring medfører, at man i Skolerne saa vidt muligt maa se at blive færdig med den første Gennemgang af Stoffet inden Udgangen af III Klasse, hvorefter al Tiden i det sidste Aar før Examen medgaar til den sidste Repetition: lange Lektier, hastig gennemgaaede i Timerne, ensidig Fremhæven af det skematiske: Aarstal og Kongerækker, Statistik, Inddelinger — saaledes ser det sidste Skoleaars Arbejde ud i disse Fag. Endelig maa Eleverne paa egen Haand umiddelbart før og under Examen repetere det hele Stof et Par Gange, for at det kan være i Orden paa den afgørende Dag: Da gælder det: Hele Oldtidens Historie fra Morgen til Middag, Middelalderens fra Middag til Aften; længere Tid bliver der ikke, naar alt det andet ogsaa skal passes. — Naturligvis har det sit relative Værd at underkaste sig en saadan Anstrengelse; der kan være noget festligt ved denne Tumlen med det store Stof i store Træk. Men der tabs for meget derved paa andre Kanter: der lægges nødvendigvis alt for meget Hjemmearbejde paa Eleverne i det sidste Skoleaar. Overanstrengelsen af Hukommelsen svækker de andre Sjælens Funktioner, der samtidig skulde plejes forsvarlig; det gaar især ud over den Friskhed og Oplagthed, der kræves ved Syslen med matematiske Opgaver og de danske Stile.

Ikke ret mange gøre sig Illusioner om det Syn for Helhed og Sammenhæng, Eleverne under alle Examensforberedelsens Trængsler skulde opnaa ved denne sidste forcerede Gennemgang af det store Hukommelsesstof. Ogsaa her er det den nøgne Sandhed, at det er den embedsmæssige Kontrol med Skolens daglige Arbejde, som har givet Examenskravene deres Indhold og Omfang.

I Matematikken opgives ligeledes det hele Pensum; her er Forholdet dog noget anderledes, og her maa Fordringen heller ikke bedømmes paa samme Maade. Her gælder det jo ikke om at huske, men om at erkende; her danner det hele Stof en organisk Sammenhæng fra først til sidst i endnu inderligere Forstand end f. Ex. Historien. Her skrives der frem fra det elementære til det sammensatte, og her letter en sidste sammenhængende Repetition af Elementerne i høj Grad Tilegnelsen af de senere sværere Partier. Her har altsaa Fordringen en indre pædagogisk Berettigelse, og her opnaas der gennem den netop det, der tilsigtes, og der sker ikke Skade paa noget andet.

Fordringerne i Dansk give ikke Anledning til nogen Kritik i denne Sammenhæng; de fyldestgøre alle rimelige Krav til Examen som en Modenhedsprøve. —

Jeg har nu søgt at vise, hvorledes der ved alm. Forberedelsesexamen kræves adskillige Præstationer af Eleven, som ere uden Betydning for Besvarelsen af det Spørgsmaal, hvorpaa det dog til syvende og sidst alene kommer an: hvortil duer det unge Menneske? hvad har han gennem sin Skolegang udviklet

sig til at blive? Især medfører denne hele Ordning en overdreven Anspændelse af Hukommelsen til Skade for de Sjælsevner, der have mindst lige saa gyldige Krav paa at udvikles og plejes som den. Den ønskelige Reform skulde altsaa gaa ud paa at fjerne denne Ensidighed, saaledes at det derfra stammende, tilbagevirkende Tryk paa den forudgaaende Skoleundervisning med det samme bortfaldd. Den skulde ingenlunde hidføre saadanne Indskrænkninger i Fordringerne, at det i al Almindelighed blev lettere at tage alm. Forberedelsesexamen, at denne kunde bestaa af Elever med mindre Gennemsnitsdygtighed end hidtil. Tværtimod, Niveauet skulde snarest hæves derved, at Eleverne frigjordes fra det mekaniske Hukommelsesarbejde, saa at de med større Kraft og Friskhed kunde arbejde paa deres Dygtiggørelse gennem de formelle Dannelsesmidler, og saaledes at Arbejdet i det sidste Aar kunde fremmes med større Liv og Lyst ved at miste sit overvejende Præg af Examensdressur.

Af Hensyn til det nogenlunde let opnaaelige maa Forslag til en ændret Ordning sættes i en rimelig Forbindelse med det bestaaende. En fuldstændig Udskillelse af Skolekontrollen fra Duelighedsprøven lader der sig næppe tænke paa; dertil er den hidtidige Ordning for bekvem for Tilsynet. Men saare meget lader sig sikkert udrette med ret lempelige Midler. Som det vigtigste vilde jeg henstille til Overvejelse følgende Forslag.

1. Prøven ved alm. Forberedelsesexamen i Dansk, Matematik og Naturlære forbliver uforandret.

(Naturlære er kun Undervisningsfag i de to sidste Skoleaar.)

2. Prøven i de tre fremmede Sprog omfatter kun en ikke læst prosaisk Text, samt den Poesi, der opgives som læst i Tysk og Engelsk. Karakteren for den engelske Version lægges sammen med Karakteren for dansk Stil, der herefter som hidtil regnes dobbelt. Versionskrivningen er en saare nyttig Øvelse; men Nytten bestaar fornuftigvis i den Dygtighed i Modersmaalets Behandling, som fremmes ved Oversættelsen fra det fremmede Sprog. Bedømmelsen af Versionen maa derfor tages med under Bedømmelsen af Dansk.

3. Prøven i Historie, Geografi og Naturhistorie omfatter alene, hvad der er læst i det sidste Aar før Examen. I hvert af disse Fag fastsættes den Del af det hele Læsestof, som skal være Genstand for Undervisningen i øverste Klasse og Prøven ved alm. Forberedelsesexamen.

4. Kontrollen fra Undervisningsinspektionens Side udvides til ogsaa at omfatte Skolernes Oprykningsprøve fra III til IV Klasse, saaledes at der til denne Prøve sendes beskikkede Censorer i flere eller færre Fag, der deltage i Bedømmelsen ved denne, og saaledes at der fastsættes et vist Pointsantal for at bestaa den.

5. Oprykningsprøven fra III til IV Klasse omfatter alle de samme Fag som alm. Forberedelsesexamen. Der examineres i Dansk, Matematik, Naturlære og fremmede Sprog i Aarets læste Pensum; i Tysk og Engelsk tillige i en ikke læst Prosatext. I Historie, Geografi og Naturhistorie opgives en

Oversigt over hele det Stof, der er gennemgaaet i I—III Klasse.

Disse Ændringer tilsigte først og fremmest at nærme alm. Forberedelsesexamen til en udelukkende Modenhedsprøve ved at bortskære Hukommelsesstof i adskillige Fag; dernæst at fordele det Tryk, som Skolekontrollen udøver, paa to forskellige Steder. Apparatet behøver derved ikke at blive dobbelt saa stort og besværligt som nu. Medens der nu f. Ex. sendes beskikkede Censorer til en Skole i sex Examensfag, kunde der herefter sendes til tre Fag ved Afgangsexamen og til tre andre ved Oprykningsprøven fra III Kl. Ulejligheden vilde blive den samme, Betyggelsen ved Tilsynet lige saa stort som nu. Snarest skulde man endog synes, at Formaalet med et Skoletilsyn lettere maatte naas, ved at dette kom til at strække sig ned ogsaa i de lavere Regioner, hvor det nu er saa sjældent, at det vist lige saa godt kunde mangle helt der.

En Ordning som den foreslaaede behøver ikke at fremkalde større ydre Forandringer i Skolernes hele Apparat. Der vil af den Grund ikke behøves ny Lærebøger i noget eneste Fag: Stoffets Sum i hvert Fag vedbliver at være fuldstændig uforandret. Der sker kun indre Fordelinger i de enkelte Fag, som lade sig gennemføre overalt med meget kort Varsel. At der i Historie, Geografi og Naturhistorie ophobes tre Aars Læsestof ved Oprykningen fra III til IV Klasse, er i og for sig mere end ønskeligt, men da der ellers ikke synes at være Nødvendighed for at udstrække Kontrollen ovenfra til de endnu lavere Klasser, og da man næppe vil kunne komme

bort fra Fordringen om, at den i disse Fag maa omfatte det hele Pensum, selv om det deles i to Parter, bliver den foreslaaede Ordning alligevel den lempeligste. For Historiens Vedkommende kunde Planen maaske lægges saaledes: I—III Kl: den almindelige Verdenshistorie; IV Kl: Nordens Historie. I Geografi: I—III Kl: De fremmede Verdensdele. IV Kl. Europa. (Nordens Historie i kort Begreb og Europas Geografi forudsættes læste i Fællesklasserne) Naturhistorie: I—III Kl. Zoologien. IV. Kl. Botanikken.

At Oprykningsprøven fra III til IV Kl. vilde faa en officiel Karakter, vilde ikke gøre den meget forskellig fra, hvad den nu er. De fleste Steder holdes den allerede nu som en Generalprøve paa alm. Forberedelsesexamen med samme Pointsberegning, til Dels med de samme skriftlige Opgaver, og Lavmaalet for at bestaa sættes ofte betydelig højere end ved den endelige Afgangsprøve: Man vil jo kun have de Elever op i Afgangsklassen, som man er vis paa ville kunne bestaa. — Der mangler allerede nu kun et Par beskikkede Censorer, for at den skulde kaldes fuldstændig officiel.

I en vis Forstand vilde alm. Forberedelsesexamen med de foreslaaede Ændringer blive lettere at tage end hidtil: det vilde blive lettere at læse til den, der vilde ikke kræves den samme anspændte Repetition til allersidst, som man almindelig forstaar ved Examensforberedelse. Men det vilde næppe blive lettere at tage den for Elever med ringere Gennemsnitsdygtighed end nu. Naar de skriftlige Opgaver blive bestaaende i deres fulde Omfang, og naar

Prøven i de fremmede Sprog overvejende bedømmes efter den extemporale Læsefærdighed, vil dette sikkert veje op mod den Indskrænkning af det rene Hukommelsesstof, som vilde finde Sted. — Og til yderligere Betryggelse kunde man gøre det, som man ogsaa under den bestaaende Ordning ikke burde betænke sig et Øjeblik paa at gøre: sætte Lavgrænsen for bestaaet et godt Stykke op. Nu kræves der kun, at Examinanden skal have gennemsnitlig i hvert andet Fag $tg \times$, i hvert andet $g \div$. Men naar man veed, hvor ringe de Præstationer ere, der hædres med $g \div$, undres man højlig over, at en slig Lavgrænse virkelig opretholdes. At have taget Præliminærexamen med Lavmaalet, 45 Points, eller endog med en 10—15 Points derover, er sikkert saa ynkeligt et Testimonium Paupertatis, som et ungt Menneske i 16 Aars Alderen overhovedet kan ønske sig, naar han vil appellere til den Medlidenhed, der tager sig af aandelig Uformuenhed. — At gaa omkring med en tarvelig Præliminærexamen, naar man ellers har haft Tid og Lejlighed til at forberede sig ordentlig til den, burde bringe vedkommende i endnu langt større Miskredit, end det nu er Tilfældet.

Det vilde næppe være for meget at sætte Lavgrænsen for bestaaet op til Gennemsnitskarakteren $g=80$ Points. Det samme kunde man uden Skade kræve ved en officiel Oprykningsprøve fra III til IV Kl. —

Jeg forudser den Indvending mod hele den tænkte Omordning, særlig fra Lægmandsstandpunktet: Ja men, der er noget underligt i at ville formindske Trykket netop i de Fag, hvor vore Børn

slet ikke klage sig, de „morsomme“ Fag, og saa lade det bestaa i det Fag, hvor de alle sammen hyle, i Matematikken; at tage den Støtte bort i de fremmede Sprog, som er dem saa velkommen ved Examen: den læste Text, og saa endda tale om at gøre det lettere for dem. — Hertil er kun at anføre den trivielle Sandhed, at Børnene saa vist ikke forstaa sig paa deres eget Bedste, de ere de daarligste Dommere om, hvilken aandelig Diæt der tjener dem bedst. Det er vist nok, at de fleste Skoledrenge (og Piger vel med) ville sige: Lad os hellere faa, om det saa skal være, noget mere at lære udenad, og saa slippe noget lettere fra de skriftlige Arbejder. I Praxis viser denne Børnenes relative Appetit paa Hukommelsesfagene sig deri, at de mindre fornuftige i det daglige Hjemmearbejde altid tage dem for først, men gemme Opgaverne til sidst som det ubehageligste. Naar de have arbejdet sig trætte med Læsningen, gaa de uoplagte og søvnige til den Del af Arbejdet, som netop kræver Friskhed, Klarhed og Oplagthed af dem.

Den uafbrudte Fylden af Hukommelsen har jo i lange Tider været danske Skolebørns daglige Kost. Til Hverdag har denne Slags Arbejde desuden den Fordel frem for saadanne Ting som Matematik, grammatisk Analyse o. s. v., at hver enkelt Præstation danner et relativt Hele, som man kan klare sig med, selv om der i den Sammenhæng, hvor det hører hjemme, er mørkt i Elevernes Bevidsthed baade for og bag; og det er for den barnlige Letsindighed et uskatteerligt Gode, et Klenodie, som de saare nødig give Slip paa.

Yderligere Paavisning af, at man i dette Stykke allermindst skal tage Børnene med paa Raad, behøves vist ikke. Man skal kun holde sig skarpt for Øje, at hvad der har mest blivende Betydning i al Skoleopdragelse, og hvorved der skabes de mest blivende intellektuelle og moralske Værdier i de unge, er selve Anstrengelsen ved at lære. Det er ikke, hvad man lærer, det saa meget kommer an paa, som den Maade, hvorpaa man lærer, de Kræfter og Evner, som derigennem øves, udvikles og skærpes. En saa uhyre Ensidighed som den, der i lange Tider har behersket det danske Skolevæsen: det mekaniske Hukommelsesarbejdes Overherredømme, er farligere for Opdragelsen end det meste andet. Derfor gør man ikke den danske Ungdom nogen bedre Tjeneste end den at fjerne denne Ensidighed, at hjælpe til, at vore Drenges i Stedet for at blive repeterende og registerende Smaamekanismer kunne udvikle sig til Personligheder, der forstaa at bruge deres Sanser og deres Erkendelse med fuldt Udbytte af alle de Muligheder, der ere nedlagte i dem. — At bidrage til at fjerne de Hindringer for en saadan pædagogisk Reform, der bestaar i den ydre Ordning af Realskolernes Undervisnings- og Examensplan hos os, har været Tanken med nærværende Forslag. Naar disse Hindringer ikke længer ere til Stede, er der i alt Fald aabnet Mulighed for en videre Udvikling i den antydede Retning: Anerkendelsen af den formelle Dannelses Forret i al Skoleopdragelse.

I det ovenfor staaende er der intet Hensyn

taget til Privatisternes store, sørgelige Skare, der tre Gange aarlig flokkes paa Universitetet for at lade Død og Dom gaa over deres Hoveder. For disses Vedkommende passer en Deling af Præliminærexamen af mange Grunde ikke; men jeg skal overlade til andre at foreslaa tilsvarende Ændringer for dem. Kun eet mener jeg ogsaa skulde ske her, hellere i Dag end i Morgen: at Lavgrænsen for at bestaa bliver sat et dygtigt Stykke op.
